

BOSNA I HERCEGOVINA

Ekonomске slobode u Bosni i Hercegovini u 2008. godini

Federalni zavod za programiranje razvoja
Sarajevo, april 2008. godine

SADRŽAJ

EKONOMSKE SLOBODE U 2008. GODINI.....	3
BOSNA I HERCEGOVINA – INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2008. GODINA	5
DESET EKONOMSKIH SLOBODA BOSNE I HERCEGOVINE.....	7
Sloboda poslovanja	7
Sloboda trgovine	7
Fiskalna sloboda	7
Rashodi vlade	7
Monetarna sloboda	8
Sloboda investiranja	8
Finansijska sloboda	8
Prava vlasništva	8
Sloboda od korupcije	8
Sloboda rada	8
BOSNA I HERCEGOVINA I ZEMLJE OKRUŽENJA	9
UMJESTO ZAKLJUČKA.....	11

Ekonomске slobode se definišu kao odsustvo pritiska ili ograničenja koje vlade (Vijeće ministara, vlade entiteta i vlade kantona) nameću na ekonomski sistem, a posebno na proizvodnju, promet i potrošnju roba ili usluga u obimu većem od onog koji je potreban da se zaštiti ekonomski sistem i održi sama ekonomska sloboda.

Najviša forma ekonomske slobode obezbjeđuje apsolutno pravo vlasništva, potpunu realizaciju slobode kretanja rada, kapitala i roba, apsolutan izostanak prinude ili ograničenja ekonomske slobode iznad obima neophodnog za građane da zaštiti i održava slobodu samu po sebi. Drugim riječima, pojedinci su slobodni da rade, proizvode, troše i investiraju na bilo koji način koji im se sviđa i da su te slobode i zaštićene i neograničene od države.

Minimalni pritisak je neophodan i građanima i zajednici i naciji da bi se mogli braniti, promovisati razvoj civilnog društva i ekonomski rast. Kada vlade upotrijebe pritisak u većem obimu od standardnog, postoji rizik da će uništiti tu slobodu. Također, kada se Vlade miješaju u stanje na tržištu, kako bi uticale na ishod koji nije zaštita ljudi i vlasništva, onda te vlade ugrožavaju ekonomske slobode.

Indeks ekonomske slobode je mnogo više od skupa podataka dobivenih empirijskim proučavanjem, to je pažljiva teoretska analiza faktora koji najviše utiču na institucionalno okruženje ekonomskog razvoja. Iako postoje mnoge teorije o porijeklu i uzrocima ekonomskog razvoja, nalazi ove studije su jasni: *zemlje sa najvećom ekonomskom slobodom imaju višu stopu ekonomskog rasta i znatno su prosperitnije od zemalja sa manjom ekonomskom slobodom.*

Šta je novo u Indeksu ekonomskih sloboda za 2008. godinu?

Svake godine izdavači Indeksa ekonomskih sloboda vrijednjuju i razmatraju načine za poboljšanje ove publikacije. Ovogodišnje izdanje Indeksa sadrži supstance i stil izdanja 2007. godine sa ponovljenim naglaskom na više naučnih i objektivnih metodologija.

Postoji nekoliko važnijih promjena u Indeksu 2008. Ovim izmjenama iz godine u godinu, The Heritage Foundation i The Wall Street Journal tradicionalno nastavlja poboljšanje. Promjene u metodologiji bile su uvedene 2000., 2002., 2004., 2006., i 2007. godine, kako bi povećale vrijednost jednog ili više od deset faktora, koji su korišteni kao mjere globalnih ekonomskih sloboda. Cilj autora je da naprave Indeks izvorom koji je vjerodostojan, koristan i relevantan promjenama u svijetu sa novim podacima i znanjima.

¹ THE HERITAGE FOUNDATION AND THE WALL STREET JOURNAL: "2008 INDEX OF ECONOMIC FREEDOM", a potpisuju ga: Kim R. Holmes, Ph.D. Edwin J. Feulner, Ph.D. Mary Anastasia O'Grady.

Istraživanje ekonomskih sloboda u svijetu provodi se već 14 godina. Autor na osnovu niza varijabli vrši procjenu 10 ključnih sloboda zemalja i to:

- Sloboda poslovanja;
- Sloboda trgovine;
- Fiskalna sloboda;
- Rashodi vlade;
- Monetarna sloboda;
- Sloboda investiranja;
- Finansijska sloboda;
- Prava vlasništva;
- Sloboda od korupcije;
- Sloboda rada

U odnosu na predhodne godine, posljednje istraživanje vršeno je uz izmjenjenu metodologiju. Predhodnih godina Indeks je koristio skalu od 1-5, gdje je 1 predstavljalo najbolju ocjenu. Sve ranije ocjene pretvorive su u novu skalu.

Za 2008. godinu, svih 10 sloboda je razvrstano koristeći skalu od 0 do 100, gdje 100 predstavlja maksimalnu slobodu. Ocjena 100 potpisuje ekonomsko okruženje ili set politika koje je pogodno za ekonomske slobode. Skala za ocjenjivanje je kontinuirana, značajno je da je ocjenjivanje sa decimalama moguće. Na primjer, zemlja može imati slobodu trgovine ocjenjenu sa 50,33. Mnoge od 10 sloboda su zasnovane na kvantitativnim podacima koje su pretvorive direktno u ocjenu. U slučaju trgovine, zemlja sa nultim tarifnim i nultim netarifnim barijerama imaće ocjenu slobode trgovine 100.

Ocjene ekonomskih sloboda svrstane su u pet kategorija:

- represivna 0 – 49,9
- uglavnom neslobodna 50 – 59,9
- umjereno slobodna 60 – 69,9
- uglavnom slobodna 70 – 79,9
- slobodna 80 – 100

Podaci korišteni u posljednjem istraživanju su za period koji pokriva drugu polovinu 2006. i prvu polovinu 2007. godine.

U ovogodišnjem, 14. Indeksu Ekonomske slobode rangirano je 157 zemalja. Bosna i Hercegovina je zauzela 121. mjesto.

Prvih pet pozicija zauzele su Hong Kong, Singapur, Irska, Austrija i Sjedinjene Američke države, dok se na začelju nalaze Burma, Libija, Zimbabve, Kuba i, na posljednjem mjestu, Sjeverna Koreja.

BOSNA I HERCEGOVINA – INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2008. GODINA

Stanovništvo:	3,9 miliona
Površina:	51.129 km ²
GDP:	\$ 31.1 milijarde
GDP rast u 2005. godini:	5,0 %
5 – godišnje poređenje godišnjeg rasta	5,0 %
GDP po glavi stanovnika:	\$ 7,928
Nezaposlenost:	45,5 % (2004)
Inflacija:	1.9%
Direktne strane investicije (neto protok):	\$ 295.0 miliona
Zvanična pomoć za razvoj:	
- Multilateralna:	\$ 236.4 miliona
- Bilateralna:	\$ 310.2 miliona (15% iz SAD)
Spoljni dug:	\$ 5.6 milijardi
Izvoz:	
(u prvom redu metali, odjevni predmeti, proizvodi od drveta)	\$ 3.6 milijardi
Uvoz:	
(u prvom redu mašine i oprema, hemijski proizvodi, goriva, namirnice)	\$ 8.0 milijardi
Mjesto:	121
Regionalno mjesto:	38 od 41
Ocjena:	53.7
Kategorija:	Uglavnom neslobodna

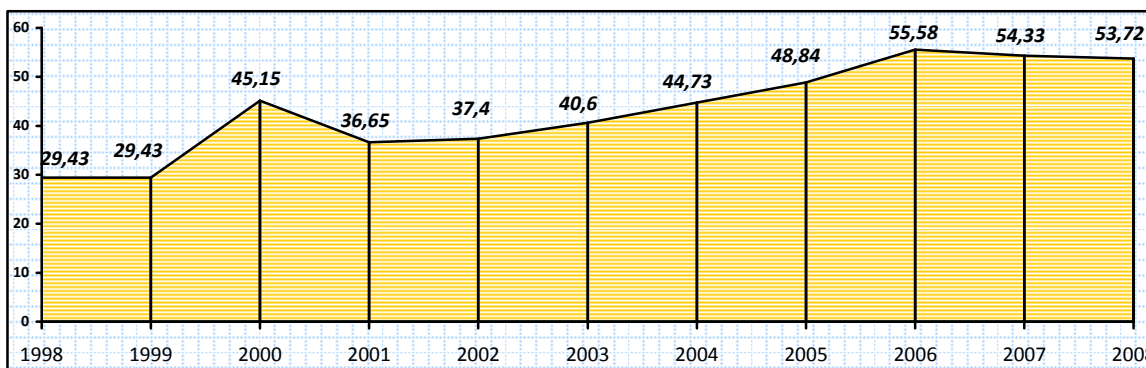
(Podaci za 2005. godinu, izuzev ako nije drugačije navedeno)

Indeks ekonomskih sloboda po oblastima za Bosnu i Hercegovinu:

R.br.	Oblasti	Ocjena
1.	Sloboda poslovanja	56.1
2.	Sloboda trgovine	79.8
3.	Fiskalna sloboda	73.7
4.	Rashodi vlade	48.3
5.	Monetarna sloboda	76.6
6.	Sloboda investiranja	50.0
7.	Finansijska sloboda	60.0
8.	Prava vlasništva	10.0
9.	Sloboda od korupcije	29.0
10.	Sloboda rada	53.7

Ocjene indeksa ekonomskih sloboda za Bosnu i Hercegovinu

u periodu od 1998. do 2008. godine kretale su se prema narednoj dinamici:

Ekonomija Bosne i Hercegovine je 53.7 procenata slobodna, po procjenama za 2008. godinu, što je čini 121. u svijetu prema Index-u ekonomskih sloboda. Njena konačna ocjena je 0.6 procenata niža nego prošle godine. BiH je rangirana kao 38. među 41 zemlje u europskoj regiji, i njena konačna ocjena je ispod regionalnog prosjeka.

Ocjena Bosne i Hercegovine je izuzetak iz dva razloga: prava vlasništva su veoma slaba i rashodi vlade su veoma veliki. Samo dvije slobode stoje kao relativno visoke: sloboda trgovine i finansijska sloboda.

Neke kategorije sloboda ocijenjene su kao veoma slabe, mnogo ispod globalnog prosjeka. Rashodi vlade su veoma visoki pa je ta sloboda 19 posto ispod prosjeka. Složene administrativne strukture u BiH i dalje su prepreka razvoju. Kada se sagleda ukupno stanje, bilo je izvjesnog napredka, međutim Bosna i Hercegovina je još u ranoj fazi provedbe reforme javne uprave. Složena i preglomazna struktura otežava efikasnost, pa je potrebno ubrzati stvaranje efikasnije, stabilnije i profesionalnije državne službe na svim nivoima vlasti. Državni rashodi iznose 41,5 posto GDP-a.

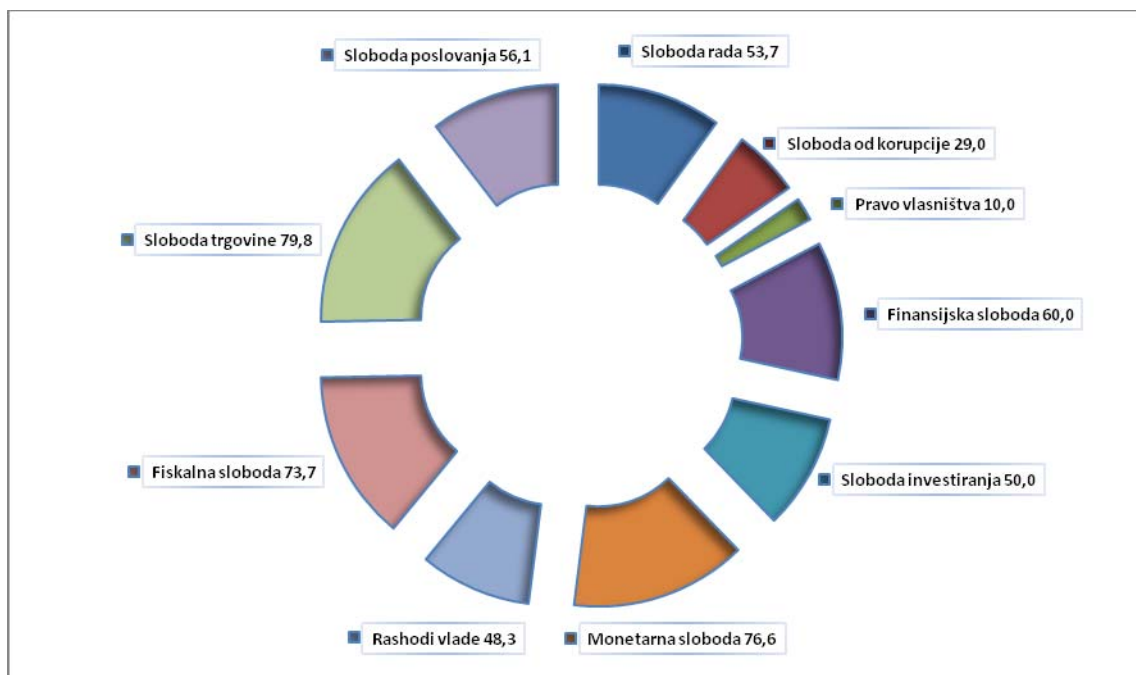
Prava vlasništva su 36 posto, što je ispod prosjeka. Uzrok tome najčešće je slabo zakonodavstvo. Struktura pravosudnog sistema u BiH odražava unutarnju strukturu zemlje. Sudovi postoje na državnom i entitetskom nivou a takođe i unutar entiteta. Iako se u znatnoj mjeri provodi reforma sudstva i dalje postoje ozbiljne prepreke efikasnom djelovanju pravosuđa. Pravosudni sistem je također predmetom znatnih političkih miješanja.

Dvije su slobode ostale prilično visoke: sloboda trgovine i finansijska sloboda. Carinske stope su prosječno 5,1 posto, dok su netarifne barijere relativno niske. Bankarstvo se može poboljšati čak i više, ali je dobro privatizovano.

Bosna se suočava sa mnogo izazova u toku decenijskog oporavka od agresije. Rashodi vlade, prava vlasništva, sloboda od korupcije su složeni problemi koje podstiče nereguralno zakonodavstvo. Trgovački sud ne postoji i u području trgovine moguće su manipulacije. Troškovi vlade su visoki, ali ne rezultiraju efikasnijim radom administracije.

1995. godine Dejtonski sporazum je završio secesiju Bosne i Hercegovine od bivše Jugoslavije. U okviru njene slabe centralne vlade, dva odvojena vladina entiteta postoje među etničkim linijama: Republika Srpska i Federacija BiH. Pravilo zakona je slabo, i lokalni sudovi su predmet znatnih političkih smetnji i nedostatka resursa da sude složena krivična djela. Velika ulogu države karakteriše nametljiva birokratija i skupe procedure registracije koje odražavaju istoriju centralnog planiranja. Ekonomija se još uvijek teško oslanja na poljoprivredu i zahtijeva jake tržišne reforme u većini oblasti. Prioritet je integracija u međunarodnu zajednicu, posebno trenutno parafiranog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU.

DESET EKONOMSKIH SLOBODA BOSNE I HERCEGOVINE

SLOBODA POSLOVANJA - 56.1%

Ukupna sloboda da se započne, radi i zatvori poslovanje je ograničena nacionalnim zakonskim okruženjem Bosne i Hercegovine. Za počinjanje biznisa u prosjeku treba 54 dana, a svjetski prosjek potrebnog vremena za počinjanje biznisa je 43 dana.

Za sticanje biznis licence treba uglavnom dva puta duže od svjetskog prosjeka koji iznosi 234 dana. Teška birokratija i netransparentni sistemi još ostaju problem za investitore i poduzetnike. Zatvaranje biznisa može biti relativno lahko.

SLOBODA TRGOVINE - 79.8%

Prosječna carinska stopa Bosne i Hercegovine bila je 5.1 posto u 2001. Uvozne i izvozne restrikcije, dodatne uvozne carine na poljoprivredne proizvode, i brojne granične nadoknade su dodane troškovima trgovine.

Dodatnih 10 procenata je oduzeto od ocjene slobode trgovine Bosne i Hercegovine na račun ovih netarifnih barijera.

FISKALNA SLOBODA - 73.7%

Bosna i Hercegovina je podijeljena u tri nadležnosti za svrhe oporezivanja. Glavna porezna stopa na prihod može biti visoka i do 15 posto, i top korporativna porezna stopa prihoda je 30 posto. Drugi porezi uključuju prodajni porez i porez na vlasništvo. Zadnjih godina, udio poreznog prihoda kao procenat GDP-a bio je 38.8 procenata.

RASHODI VLADE - 48.3%

Ukupni rashodi vlade, uključujući potrošnju, i transferna plaćanja su visoki. U prethodnoj godini, vladina potrošnja iznosila je 41.5

postu GDP. Bosna i Hercegovina zaostaje iza ostatka europske regije u privatizaciji.

MONETARNA SLOBODA - 76.6%

Inflacija je umjerena, prosječno 4.5 procenata između 2004 i 2006. Relativno nestabilne cijene objašnjavaju uglavnom ocjenu monetarne slobode. Kontrole cijena se primjenjuju na struju, gas i telekomunikacione usluge.

Dodatnih 10 procenata je oduzeto od ocjene monetarne slobode Bosne i Hercegovine kako bi poravnale mjere koje narušavaju domaće cijene.

SLOBODA INVESTIRANJA - 50%

Zakon o stranim investicijama daje nacionalni tretman stranim investitorima. Vojska i mediji su jedini sektori koji su predmet restrikcija. Krajem 2006. Vlada BiH je učinila značajne napore kako bi privatizirala sektor telekomunikacija i energetski sektor, kao i prodaju distributera nafte u zemlji. Ovaj proces se odvijao mnogo brže u Republici Srpskoj nego u Federaciji BiH i privukao više greenfield investicija. Glavne prepreke stranim investicijama su složen i ne-transparentan zakonski okvir, slabe sudske strukture, i siromašna infrastruktura. Postoji nekoliko restrikcija na transakcije kapitala i devizne račune.

FINANSIJSKA SLOBODA - 60%

Dva autonomna vladina entiteta u zemlji djeluju u funkcionalno nezavisnim finansijskim sistemima. Naslijeđenim bankarskim sistemom dominirale su banke sa državnim vlasništvom. Nedavno, međutim, bankarski sektor se razvio i uslijedila je konsolidacija. Krajem 2006. postojalo je 30 banaka u Bosni. Sektorom dominira šest najvećih stranih bankarskih grana koje kontrolišu 65 procenata aktive. Bankarska

reforma je počela 1997. i dovela je do konsolidacije i privatizacije. Većina banaka Bosne i Hercegovine je privatizovana, računajući 86 posto bankarskog kapitala u 2004. Dugoročno pozajmljivanje je spriječeno zbog nedovoljne primjene ugovora. Centralna banka pokušava da ujedini svoje organe za finansijsku kontrolu, ali ovaj proces je zaustavljen. Međunarodni računovodstveni standardi su usvojeni. Svaka regija ima nerazvijen, ali rastući nebankarski finansijski sektor i malu zalihu razmjene.

PRAVA VLASNIŠTVA - 10%

Registri vlasništva su uveliko nepouzdati, ostavljajući mogućnost osporavanja prenosa vlasništva. Sudski sistem ne pokriva adekvatno trgovinske aktivnosti. Odluke suda se teško primjenjuju. Ugovori su uglavnom neprovodljivi, a vlada nedovoljno podstiče zakone koji štite prava intelektualne svojine.

SLOBODA OD KORUPCIJE - 29%

Primjetna je raširenost korupcije. Bosna i Hercegovina je rangirana kao 93. od 163 zemlje prema Transparency International's Corruption Perceptions Index za 2006. Neke sudije obično zahtijevaju mito ili su predmet uticaja javnih funkcionera. Proces registracije poslovanja i dobijanja dozvola je djelomično podložno korupciji.

SLOBODA RADA - 53.7%

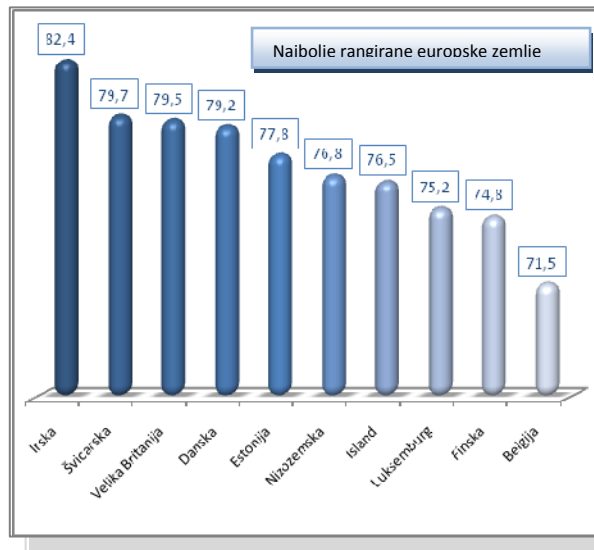
Tržište rada djeluje u okviru relativno nefleksibilne zakonske regulative zapošljavanja koja spriječava zapošljavanje i rast produktivnosti. Trošak zapošljavanja radnika u dijelu koji ne obuhvaća plaću je umjeren, ali sistem nefleksibilnog određivanja plaće pogađa stvaranje posla i mobilnost radnika. Otpuštanje prekomjerno zaposlenih je relativno bez troškova.

BOSNA I HERCEGOVINA I ZEMLJE OKRUŽENJA

Europa koju čini 41 država uključuje raznolikost nacija kao što je Rusija, Švajcarska, Island i Grčka. Većina ljudi širom svijeta vidi Europu i blagostanje kao sinonime zbog kojih većina europskih zemalja uživa prihode koji su u prosjeku 20.282 \$ po glavi godišnje, ili dva puta više nego što je svjetski prosjek.

Europski region ima umjereni rast i inflaciju, ali je u problemima zbog viših stopa nezaposlenosti od onih koje bi prirodno mogao izdržati, jer ekonomski model države blagostanja koji promoviraju neki "superiorniji" ne uspijeva da obezbjedi više mogućnosti za zapošljavanje iz godine u godinu.

Od većine svjetskih najslobodnijih zemalja, 20 je u Europi. Velika Britanija je najviše rangirana europska zemlja, 6. u svijetu, slijedi je Irska kao 7. Luksemburg 8. i Švajcarska 9. Skandinavске i Baltičke zemlje, primarno zaokružuju top 20, zajedno sa Njemačkom, Holandijom, Belgijom i Kiprom. Europa je definitivno stekla korist od ekonomske konkurentnosti stoljeća, koja može objasniti zašto je ekonomska represija toliko rijetka na Zapadu.

Sa svojim ekstenzivnim slobodno-tržišnim institucijama, Europa ima više nego prosječne ocjene u sedam od 10 ekonomskih sloboda. Prosječna ocjena slobode poslovanja je impozantna 13 procenata iznad od bilo koje regije². To je 12% iznad na polju slobode investiranja, 11% na polju finansijskih sloboda, 13% na polju slobode od korupcije i 15% na polju prava vlasništva. Najgore regionalne ocjene Europe su u slobodi rada, fiskalnoj slobodi i rashodima vlade. Jaki državni sektori i stroga tržišta rada su već ubrzali značajne socijalne nemire.

Bosna i Hercegovina je rangirana i zauzima 121. mjesto što je niže nego zadnje godine. Što se tiče regionalnog ranga, Bosna i Hercegovina zauzima 38. mjesto od 41 rangirane zemlje u evropskom regionu.

Što se tiče ostalih zemalja bivše Jugoslavije najbolje je plasirana Makedonija koja je prema izvještaju i 2007. i 2008. godine rangirana na 71 mjesto sa ukupnom ocjenom 61,13 za 2008. godinu. Njena ukupna cijena je 0,5 posto viša u odnosu na prošlu godinu, do kojeg je došlo zbog poboljšanja u 4 od 10 ekonomskih sloboda. Makedonija je rangirana na 31. mjesto od 41 zemlje u evropskom regionu, i njena ukupna ocjena je niža od regionalnog prosjeka.

Nakon proglašenja nezavisnosti Makedonija je bila podvrgnuta napornim političkim i ekonomskim tranzicijama. Njene ocjene su iznad svjetskog prosjeka u pet oblasti: sloboda poslovanja, sloboda trgovine, fiskalne, finansijske i monetarne slobode. Međutim još uvijek ima nizak GDP per capita, visoku

² THE HERITAGE FOUNDATION AND THE WALL STREET JOURNAL: "2008 INDEX OF ECONOMIC FREEDOM" – Five regions: Europe, Middle East/North Africa, Americas, Asia-Pacific, Sub-Saharan Africa

nezaposlenost, zabrinjavajuću korupciju kao i visok nivo sive ekonomije. U tri oblasti ima relativno nisku ocjenu: rashodi vlade, prava vlasništva i sloboda od korupcije.

Slovenija je poboljšala rang sa 76. u 2007. godini na 75. mjesto za 2008. godinu sa ocjenom 60,58. Njena ukupna ocjena je viša u odnosu na prošlu godinu, do čega je došlo zbog povećanja ocjene za fiskalne slobode i slobodu od korupcije. Slovenija je rangirana na 33. mjesto od 41. zemlje u evropskom regionu, i njena ukupna ocjena je niža od regionalnog prosjeka.

Slovenija ima visok nivo slobode poslovanja, slobode investiranja, slobode trgovine i sloboda od korupcije. Strane investicije su ohrabrujuće, tako da gotovo više i nema restrikcija na strani kapital. Relativno lošu ocjenu ima u rashodima vlade i slobodi rada. Slovenija je 2004. godine pristupila EU, 2007. godine usvojila euro kao svoju valutu. Njen pristup tržišno orijentisanim reformama bio je previše oprezan, tako da su joj potrebne neke privatizacijske i porezne reforme kako bi zadržala konkurentnost ekonomije.

Hrvatska je rangirana na 113. mjesto sa ocjenom 54,58 u odnosu na izvještaj 2007. kada je rangirana na 123. mjesto. Naravno treba uzeti u obzir da je u međuvremenu došlo do izmjene metodologije i ponovnog preračunavanja ocjena za 2007. godinu.

Hrvatska je ocijenjena neznatno iznad prosjeka u slobodi trgovine, finansijskoj i monetarnim slobodama. Ocjena monetarnih sloboda bila bi još viša, ali je zabilježen uticaj na cijene nekih proizvoda na tržištu. Veoma loše su ocijenjeni rashodi vlade gdje su istraživanja pokazala da visoki državni rashodi direktno utiču na smanjenje realnog privrednog rasta, kao i prava vlasništva koja su rezultat lošeg sudskog sistema. Relativno loše ocijenjena je i sloboda poslovanja. Po fiskalnoj slobodi, Hrvatska je posljednja među tranzicijskim zemljama. Razlog tome su visoke porezne stope i prekomliciran porezni sistem.

Srbija i Crna Gora nisu rangirane u izvještaju za 2008. godinu kao ni za 2007. godinu. Ekonomska sloboda Srbije ne može biti odgovarajuće ocijenjena zbog nedostatka pouzdanih podataka. Zadnji put kad je Srbija bila ocijenjena je 2003. god., tada je dobila ocjenu 39.5%. Monetarna sloboda i sloboda trgovine su slabe. Inflacija je visoka, posebno za jednu evropsku zemlju i vlada zadržava pravo da ponovo nametne subvencije koje su bile odbačene u prošlosti. Beograd nameće prilično visoke prosječne carinske stope, mada se poduzimaju naponi da se liberalizuju državne zakonodavne netarifne barijere.

Crna Gora je novoformirana zemlja i njene ekonomske slobode biće ocijenjene i rangirane u budućnosti kada bude postojalo više raspoloživih pouzdanih međunarodnih podataka.

Od ostalih zemalja iz okruženja Austrija je na 30. mjestu sa ukupnom ocjenom 69,98; Mađarska na 43. mjestu sa ukupnom ocjenom 67,25; Albanija je rangirana na 56. mjesto sa ukupnom ocjenom 63,33 što predstavlja vidan napredak u odnosu na izvještaj 2007. godine; Italija na 64. mjestu sa ocjenom 62,46; Rumunija na 68. mjestu (ocjena 61,53) i Grčka na 80. mjestu sa ocjenom 60,07. Bugarska je na 59. mjestu sa ukupnom ocjenom 62,92.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Bosna i Hercegovina prolazi kroz proces tranzicije i suočava se sa nizom reformi kroz koje pokušava prevazići brojne prepreke koje stoje na putu njenog ekonomskog razvoja. Ekonomski gledano u Bosni i Hercegovini postoje prepreke rastu i smanjenju nezaposlenosti i one se ogledaju u neodgovarajućoj infrastrukturi i investicijskoj infrastrukturi, neodgovarajućim zalihama privatnog kapitala i privatnim investicijama, formiranje ljudskog kapitala zaostaje iza regije (obrazovanje i obučavanje), transfer tehnologije je premal, neformalni sektor je preveliki.

Može se reći da postoje i dublji uzroci: loša poslovna i investicijska klima - i za radnike i za poslovanje jednostavno nije privlačno biti u formalnom sektoru, javna potrošnja je prekomjerna, nedovoljno malih i srednjih preduzeća, prekomjerna ovisnost o pomoći.

Vladin prvi ekonomski i fiskalni program za 2006-2008. ukazao je na nedostatke koji proizilaze iz činjenice da razvoj 2006. godine nije u potpunosti obuhvaćen. Potrebne reforme u područjima kao što su tržišta rada, fiskalna održivost i restrukturiranje ili finasijski nadzor nisu provedene ni na državnom ni na entitetskom nivou.

Što se tiče makroekonomske stabilnosti³ u 2006. godini realni rast GDP je bio 6,2%, dakle zabilježen je rast sa 4,3% u 2005. godini do kojeg je došlo pod uticajem domaće potražnje i znatnog rasta neto izvoza. Ekonomska aktivnost je rasla u sektorima veleprodaja i maloprodaja, nekretnine, građevinarstvo, finansijsko posredovanje i proizvodnja. U 2006. godini zabilježen je rast industrijske proizvodnje što je rezultat natprosječnog rasta proizvodnje hemikalija, metala, namještaja, mašina i opreme, proizvoda od gume i plastike.

Deficit tekućeg računa je gotovo prepolovljen zahvaljujući prvenstveno smanjenju trgovinskog deficita. Uvođenje PDV-a u januaru 2006. godine dovelo je do preciznijeg izvještavanja o vrijednostima uvoza i izvoza.

Zaposlenje u formalnom sektoru raste, iako sveukupno gledano nezaposlenost je veoma visoka, a otvaranje radnih mjesta onemogućeno je strukturalnim rigidnostima, pogotovo visokim stopama poreza i doprinosa na plate, poremećenim mehanizmom utvrđivanja plata i niskom mobilnošću radne snage.

Viša stopa inflacije zabilježena je u 2006. godini nakon uvođenja PDV-a i promjena administrativnih cijena. To se znatno smanjilo u 2007. godini. Inflacija mjerena rastom potrošačkih cijena na kraju 2006. godine iznosila je 6,1%.

Uvođenje PDV-a 2006. godine doprinijelo je rastu konsolidovanog vladinog prihoda na oko 45% BDP-a u 2006. godini što je znatno utjecalo na fiskalnu situaciju u 2006. i 2007. godini. Porast prihoda rezultirao je povećanom potrošnjom na svim nivoima vlasti. Izvršenje budžeta za 2007. godinu pokazuje kontinuiran porast plata u javnom sektoru, kao i socijalnih transfera i potrošnje na socijalnu zaštitu.

Vanjski javni dug BiH je u silaznom trendu sa oko 26% BDP-a krajem 2005. godine na 21% krajem 2006. godine. Međutim, očekuje se da domaći javni dug znatno poveća fiskalno opterećenje uslijed velikog broja neizmirenih domaćih potraživanja.

³ KOMISIJA EVROPSKIH ZAJEDNICA „Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2007. godini“

Poboljšana makroekonomska politika iz 2006. godine koja se odražava u povećanom suficitu ravnoteže između štednje i investicija javnog sektora i značajnom smanjenju deficita tekućeg računa zasnovana je na faktorima koji su se desili tada, ali se teško mogu ponoviti. Najvažnije je uvođenje PDV-a koji je i pored pozitivnog efekta, uspio oslabiti kvalitet fiskalnih pozicija, otvaranjem mogućnosti za veliki porast tekuće javne potrošnje.

Bosna i Hercegovina trpi zbog komplikovanih administrativnih struktura koje i dalje otežavaju efikasnost. Državna Strategija reforme javne uprave tek treba da bude provedena na odgovarajući način. Reforme koje su preporučene kroz sektorske, funkcionalne i horizontalne sistemske preglede još nisu provedene i potrebna je podrška različitih struktura vlasti. Neophodna su znatna nastojanja kako bi se stvorila efikasna, profesionalna, stabilna, odgovorna i transparentna državna služba na svim nivoima vlasti.

Pripreme Bosne i Hercegovine na području informacijskog društva i medija napreduju ali je potrebno uložiti poseban napor da se riješe preostala pitanja usvajanja kompletnog pravnog okvira u oblasti javnog emitiranja i uspostavila državna Agencija za informacijsko društvo. Potrebno je postići stvarnu konkurenciju u sektoru telekomunikacija.

Potrebno je poboljšati poslovnu klimu i stvoriti jedinstveno tržište za sve (npr. registrovati se bilo gdje, raditi bilo gdje), pojednostaviti procedure osnivanja novog biznisa, ohrabriti ulazak i izlazak, domaćim i stranim firmama u svim sektorima, izvršiti reformu tržišta radne snage, stvoriti cijelu zemlju kao "Special Enterprise Zone".

Bosna i Hercegovina je postigla ograničen napredak u rješavanju korupcije. Korupcija je široko rasprostranjena i ostaje ozbiljan problem. Ne postoje "kampanje protiv korupcije", ništa nije poduzeto na poboljšanju antikorupcijskih zakona.

U oblasti transfera tehnologije potrebno je ohrabriti direktne strane investicije u svim sektorima ekonomije uz jedinstven režim za direktne strane investicije za sve (oba entiteta). Nije potreban specijalni porezni i zakonski režim – šta je dobro za strane investitore takođe je dobro za domaće investitore. Takođe potrebno je stvoriti povoljnu klimu za firme i radnike da iz neformalnog pređu u formalni sektor što je moguće provesti olakšicama u zakonodavstvu, minimalnim administrativnim procesima, uklanjanjem prepreka zapošljavanja i otpuštanja radnika i jednostavnijim poreznim sistemom.

Ljudski kapital treba ojačati kroz obrazovanje i obučavanje koje je ključ dugoročnom prosperitetu, iako je mala kratkoročna isplativost. Država bi se trebala fokusirati na finansiranje predškolskog obučavanja i obrazovanja, osnovnog i srednjeg obrazovanja dok bi visoko obrazovanje trebalo biti uveliko finansirano od strane studenata.

Tabela 1.

OCJENE EKONOMSKIH SLOBODA PO GODINAMA

Zemlja	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995
Albanija	63,33	62,42	61,37	58,86	58,54	56,8	56,78	56,58	53,6	53,44	53,93	54,84	53,81	49,68
Austrija	69,98	70,14	69,72	67,46	67,59	67,6	67,38	68,08	68,4	63,95	65,37	65,21	68,94	69,97
Bosna i Hercegovina	53,72	54,33	55,58	48,84	44,73	40,6	37,4	36,65	45,15	29,43	29,43	-	-	-
Bugarska	62,92	62	63,36	61,6	59,17	57	57,1	51,87	47,34	46,23	45,72	47,64	48,58	50,03
Crna Gora	-	-	-	-	43,5	46,65	-	-	-	-	-	-	-	-
Grčka	60,07	58,25	59,68	58,52	59,05	58,82	59,09	63,4	60,98	60,95	60,56	59,63	60,47	61,21
Hrvatska	54,58	53,92	54,14	52,4	53,13	53,25	51,09	50,66	53,64	53,09	51,7	46,75	48	-
Italija	62,46	62,69	61,88	64,86	64,23	64,29	63,64	62,95	61,89	61,62	59,07	58,05	60,79	61,24
Mađarska	67,25	64,44	64,71	63,19	62,7	63,04	64,46	65,63	64,38	59,64	56,89	55,29	56,82	55,22
Makedonija	61,13	60,66	59,61	56,54	56,82	60,1	58,04	-	-	-	-	-	-	-
Rumunija	61,53	61,24	58,24	51,95	50,01	50,62	48,71	50,01	52,08	50,06	54,37	50,77	46,2	42,85
Slovenija	60,58	60,17	62,44	60,13	59,16	57,73	57,76	61,75	58,32	61,31	60,72	55,62	50,38	-
Srbija	-	-	-	-	-	43,5	46,65	-	-	-	-	-	-	-

Tabela 2.

OCJENE EKONOMSKIH SLOBODA PO OBLASTIMA ZA 2008. GODINU

Zemlja	Sloboda poslovanja	Sloboda trgovine	Fiskalna sloboda	Rashodi vlade	Monetarna sloboda	Sloboda investiranja	Finansijska sloboda	Prava vlasništva	Sloboda od korupcije	Sloboda rada	Ukupno
Albanija	55,59	75,8	90,3	75,97	80,38	70	70	30	26	59,3	63,33
Austrija	80,62	86,0	51,2	25,3	81,45	70	70	90	86	59,2	69,98
Bosna i Hercegovina	56,08	79,8	73,7	48,33	76,6	50	60	10	29	53,7	53,72
Bugarska	67,53	86,0	82,7	55,99	73,7	60	60	30	40	73,2	62,92
Crna Gora	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grčka	69,51	81,0	65,6	57,81	78,46	50	50	50	44	54,3	60,07
Hrvatska	58,1	87,6	68,8	27,97	78,81	50	60	30	34	50,5	54,58
Italija	76,76	81,0	54,3	29,43	80,59	70	60	50	49	73,5	62,46
Mađarska	73,94	86,0	70,0	26,49	77,2	80	70	70	52	66,8	67,25
Makedonija	65,09	83,4	88,1	61,55	85,48	50	60	30	27	60,7	61.13
Rumunija	74,07	86,0	85,6	70,8	72,48	60	50	30	31	55,3	61,53
Slovenija	73,04	86,0	62,4	33,16	79,54	60	50	50	64	47,7	60,58
Srbija	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabela 3.

STATISTIČKI PODACI O ZEMLJAMA IZ OKRUŽENJA BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2008. GODINU

	Stanovništvo	Površina u km ²	GDP u mlrd USD (sa neformalnom ekonomijom)	Rast GDP u %	GDP per capita u USD	Izvoz u mil USD	Uvoz u mil USD	Strane investicije u mil USD (net flow)
Albanija	3.600.523	28.748	19,76	5,0	5.500,00	962,00	3.420,00	260,00
Austrija	8.199.783	83.870	319,70	3,3	39.000,00	158.300,00	157.400,00	-374,00
BiH	4.552.198	51.129	29,89	5,5	6.600,00	3.923,00	9.294,00	295,00
Crna Gora	684.736	14.026	26,38	6,0	3.800,00	171,30	601,70	n/a
Bugarska	7.322.858	110.910	86,73	6,1	11.800,00	19.770,00	28.790,00	1.900,00
Hrvatska	4.493.312	56.542	69,44	5,6	15.500,00	12.110,00	25.780,00	1.500,00
Grčka	10.706.290	131.940	326,40	3,7	30.500,00	25.760,00	79.920,00	-844,00
Italija	58.147.733	301.230	1.800,00	1,9	31.000,00	474.800,00	483.600,00	-19.700,00
Mađarska	9.956.108	93.030	194,20	2,1	19.500,00	85.730,00	85.990,00	5.400,00
Makedonija	2.055.915	25.333	17,26	4,6	8.400,00	2.844,00	4.079,00	97,00
Rumunija	22.276.056	237.500	246,7	5,9	11.100,00	40.250,00	64.330,00	-
Slovenija	2.009.245	20.273	54,79	5,8	27.300,00	28.180,00	30.220,00	-72,00
Srbija	10.150.265	77.474	56,89	7,0	7.700,00	8.824,00	18.300,00	1.300,00

Izvor: Central Intelligence Agency „The World Fact Book“, 2008 Index of Economic Freedom.

Tabela 4.

GLAVNE GRANE I ZEMLJE PARTNERI IZVOZA I UVOZA⁴

ZEMLJA	GLAVNE GRANE		ZEMLJE PARTNERI	
	IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
Albanija	Tekstil i obuća; asfalt, metali i metalne rude, sirova nafta; povrće, voće, duhan	Mašine i oprema, namirnice, tekstil, kemikalije,	Italija 67.7%, Srbija i Crna Gora 5.8%, Grčka 5.4% (2006)	Italija 32%, Grčka 17.7%, Turska 8.1%, Njemačka 5.7% (2006)
Austrija	Mašine i oprema, motorna vozila i dijelovi, papir i karton; metalni proizvodi, kemikalije, željezo i čelik, tekstil, namirnice	Mašine i oprema, motorna vozila, kemikalije, proizvodi od metala, nafta i naftni proizvodi; namirnice	Njemačka 30.2%, Italija 9%, SAD 5.8%, Švicarska 4.7% (2006)	Njemačka 45.5%, Italija 7%, Švicarska 4.5%, Nizozemska 4.1% (2006)
Bosna i Hercegovina	Metali, odjeća, proizvodi od drveta	Mašine i oprema, kemikalije, goriva, namirnice	Hrvatska 19.6%, Slovenija 16.7%, Italija 15.4%, Njemačka 12.3%, Austrija 8.7%, Mađarska 5.3% (2006)	Hrvatska 24%, Njemačka 14.5%, Slovenija 13.2%, Italija 10%, Austrija 5.9%, Mađarska 5.2% (2006)
Bugarska	Odjeća, obuća, željezo i čelik, mašine i oprema, goriva	Mašine i oprema; metali i rude; kemikalije i plastika; goriva, minerali i sirovine	Turska 12%, Italija 10.4%, Njemačka 10%, Grčka 8.2%, Belgija 6.8%, Francuska 4.3% (2006)	Njemačka 15%, Italija 10.6%, Turska 7.2%, Grčka 6.3%, Kina 5%, Francuska 4.9%, Rumunija 4.5% (2006)
Hrvatska	Oprema za transport, tekstil, kemikalije, namirnice, goriva	Mašine, električna oprema i oprema za transport; kemikalije, goriva i maziva; namirnice	Italija 23.1%, Bosna i Hercegovina 12.7%, Njemačka 10.4%, Slovenija 8.3%, Austrija 6.1% (2006)	Italija 16.7%, Njemačka 14.5%, Rusija 9.7%, Slovenija 6.8%, Austrija 5.4%, Kina 5.3% (2006)
Grčka	Hrana i napitci, industrijski proizvodi, proizvodi od nafte, kemikalije, tekstil	Mašine, transportna oprema, goriva, kemikalije	Njemačka 11.5%, Italija 11.5%, Bugarska 6.5%, UK 6.1%, Kipar 5.5%, Turska 5.2%, Francuska 4.5%, SAD 4.5%, Španija 4.1% (2006)	Njemačka 12.6%, Italija 11.5%, Rusija 7.1%, Francuska 6%, Nizozemska 5.2%, Južna Koreja 4.2% (2006)

⁴ Izvor: Publikacija „Indeksi Ekonomske Slobode 2003. „The Heritage Foundation i The Wall Street Journal“

ZEMLJA	GLAVNE GRANE		ZEMLJE PARTNERI	
	IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
Italija	Inženjerski proizvodi, tekstil i odjeća, mašine za proizvodnju, motorna vozila, transportna oprema, kemikalije; hrana, napitci i duhan; minerali i metali bez željeza	Inženjerski proizvodi, kemikalije, oprema za transport, energetski proizvodi, minerali i metali bez željeza, tekstil i odjeća; hrana, napitci, duhan	Njemačka 13.2%, Francuska 11.7%, SAD 7.6%, Španija 7.3%, UK 6.1% (2006)	Njemačka 16.7%, Francuska 9.2%, Nizozemska 5.6%, Kina 5.2%, Belgija 4.2%, Španija 4.1% (2006)
Mađarska	Mašine i oprema 61.1%, ostala proizvodnja 28.7%, prehrambeni proizvodi 6.5%, sirovine 2%, goriva i struja 1.6% (2003)	Mašine i oprema 51.6%, ostala proizvodnja 35.7%, goriva i struja 7.7%, prehrambeni proizvodi 3.1%, sirovine 2.0% (2003)	Njemačka 29.5%, Italija 5.6%, Francuska 5%, Austrija 5%, UK 4.5%, Rumunija 4.2%, Poljska 4.1% (2006)	Njemačka 27.1%, Rusija 8.2%, Kina 6.9%, Austrija 6.2%, Francuska 4.7%, Italija 4.6%, Nizozemska 4.3%, Poljska 4.3% (2006)
Makedonija	Hrana, napitci, duhan, tekstil, miješana proizvodnja, čelik i željezo	Mašine i oprema, automobili, kemikalije, goriva, prehrambeni proizvodi	Srbia i Crna Gora 23.2%, Njemačka 15.6%, Grčka 15.1%, Italija 9.9%, Bugarska 5.4%, Hrvatska 5.2% (2006)	Rusija 15.1%, Njemačka 9.8%, Grčka 8.5%, Srbija i Crna Gora 7.5%, Bugarska 6.7%, Italija 6% (2006)
Rumunija	Mašine i oprema, tekstil i obuća, metali i metalni proizvodi, minerali i goriva, kemikalije, poljoprivredni proizvodi	Mašine i oprema, goriva i minerali, kemikalije, tekstil i tekstilni proizvodi, metali, poljoprivredni proizvodi	Italija 17.9%, Njemačka 15.7%, Turska 7.7%, Francuska 7.5%, Mađarska 4.9%, UK 4.7% (2006)	Njemačka 15.2%, Italija 14.5%, Rusija 7.8%, Francuska 6.5%, Turska 4.9%, Kina 4.3% (2006)
Slovenija	Industrijski proizvodi, mašine i transportna oprema, kemikalije, hrana	Mašine i transportna oprema, industrijski proizvodi, kemikalije, goriva i maziva, hrana	Njemačka 20%, Italija 13%, Hrvatska 9.1%, Austrija 8.8%, Francuska 6.5%, Rusija 4.4% (2006)	Njemačka 19.8%, Italija 18.1%, Austrija 11.9%, Francuska 5.9%, Hrvatska 4.7% (2006)
Crna Gora	-	-	Švicarska 83.9%, Italija 6.1%, Bosna i Hercegovina 1.3% (2006)	Grčka 10.2%, Italija 10.2%, Njemačka 9.6%, Bosna i Hercegovina 9.2% (2006)